

ohledně tří poválečných let. V první řadě byl veřejný prostor a vstup do něj omezen a je z dnešní perspektivy s podivem, že mnoho elit souhlasilo s dočasným omezením občanských práv a svobod.

Následkem mnichovského traumatu byla pozitivní reflexe ochrany ze strany Sovětského svazu coby nové velmoci. Negativní reakce na novou zahraničněpolitickou orientaci byly pak v podstatě mírné. V důsledku exilové domluvy o hospodářské a politické podobě poválečného Československa byl tehdejší systém považován za konsensuální a všeobecně přijímaný. Z toho logicky vyplývá, že KSČ v květnu 1945 neměla jasný plán, jak dostat do rukou všechnu moc ve státě. Od počátku bylo jasné, že kvůli pochopitelné zdrženlivosti v rámci slovenské otázky, z důvodu snahy udržet obnovený stát pohromadě, připadla negativní role téměř výhradně Němcům. To mělo za následek bipolární dělení na my/oni a vlastní/cizí, které v diskurzu záhy vykrytalizovalo.

Autorka míní, že komunisté měli díky pozitivní vizi budoucnosti a snaze o očistu národa, která měla zajistit světlé zítřky před ostatními stranami v rámci projektu budování českého socialismu velký náskok. Kromě toho byla obecně veškerá kritika komunistických kroků čím dál více ztotožňována s *reakčním* a nepřátelským postojem, což samotné KSČ hrálo do karet. V rámci únorové krize navíc komunisté díky své mobilizační aktivitě, chybějícím alternativám a návrhům z řad ostatních stran minimálně vytvořili dojem, že *většina národa* stojí na jejich straně. To rozhodlo. Kromě již výše zmíněné výtky, že autorka nepracuje se slovenskými politickými diskuzemi, lze namítnout, že předkládaný diskurz působí občas příliš monoliticky. Brenner totiž v textech dostatečně nezohledňuje nesocialistickou publicistiku té doby.

Z mého pohledu tkví nejceněnější přínos monografie ve faktu, že úspěšně nabourává zaběhnutou představu lidové demokracie jako boje mezi dobrem a zlem. Naopak ukazuje, že KSČ měla v období oněch tří kritických let podporu značné části obyvatelstva, která s postupem strany souhlasila. Tato podpora byla způsobena mimo jiné tím, že sympatizanti komunistů opanovali veřejný prostor a jeho diskurz.

Michael Durčák

Česko-německé odborné fórum „Společnými vzpomínkami ke společné budoucnosti“ (Mnichov, 19.-21. 4. 2018)

Ve dnech 19.-21. dubna 2018 se na klidném okraji Mnichova konalo česko-německé odborné fórum s názvem *Společnými vzpomínkami ke společné budoucnosti*. Cílem této akce, uspořádané Koordinačním centrem česko-německých výměn mládeže Tandem, bylo seznámit učitele i mimoškolní pracovníky s mládeží s projekty, které se v českém a německém prostředí zaměřují na historické a občanské vzdělávání. Účastníci z obou zemí měli během třídního programu možnost inspirovat se prezentovanými projekty, diskutovat o práci s mládeží v kontextu jednotlivých zemí i česko-německých výměn, navázat nové kontakty či položit základ budoucí přeshraniční spolupráci. Česko-německé odborné fórum bylo i přes dominantní účast pedagogů otevřené všem zájemcům o danou problematiku, a tak jsme se, jakožto studentky historie se zájmem o historické vzdělávání a historii ve veřejném prostoru, této akce zúčastnily i my.

Odborné fórum bylo zahájeno komentovanou prohlídkou Dokumentačního centra nacionálního socialismu v Mnichově. Toto vzdělávací centrum, které se nachází v centru Mnichova nedaleko Königspatzu, který byl dějištěm nacistických přehlídek, bylo otevřeno teprve před třemi lety. Z pohledu odborné veřejnosti i mnoha místních obyvatel toto centrum představuje jakýsi opožděný příspěvek k problematice Mnichova jakožto kolébky a prominentního města nacionálního socialismu. Prohlídka v dokumentačním centru sloužila nejen jako ukázka současného německého muzejnictví, ale také jako tematický úvod k celému programu odborného fóra. Historické vzdělávání (a především pak v Německu) je totiž neodmyslitelně spjata právě s tématy nacionálního socialismu a holocaustu.

To se během pozdějšího programu viditelně projevilo v prezentacích jednotlivých projektů. Zástupci škol, památníků, občanských sdružení a neziskových organizací účastníky odborného fóra seznamovali s aktivitami, které na poli historického a občanského vzdělávání připravují pro mládež. Ve většině případů se jednalo právě o činnosti zaměřené na období druhé světové války. Českou republiku v této oblasti zastupovaly například Památník Tereziín a Památník Lidice či organizace Člověk v tísni a její projekt „Příběhy bezpráví“.

Představené české i německé vzdělávací projekty, které se zaměřují na nacionální socialismus a holocaust, si kromě obdobného historického zaměření kladou i totožný cíl a s ním i klíčovou otázku: jak dospívajícím a mladým lidem přiblížit tuto zásadní traumatickou, avšak čím dál tím více vzdálenou historii tak, aby je toto poznání pokud možno pozitivně ovlivnilo v jejich budoucím jednání? V rámci odborného fóra bylo představeno hned několik konkrétních příkladů z praxe, které se snaží najít odpověď na tuto otázku.

Jedním z příkladů je tzv. taneční pedagogika, která je součástí muzejně-pedagogického programu v památníku bývalého koncentračního tábora Flossenbürg. Tato činnost dokládá, že vzdělávání o zločinech nacionálního socialismu nemusí nutně probíhat klasickou formou faktograficky zaměřené a povětšinou frontální historické exkurze. V rámci tanečních workshopů se mladiství seznamují s traumatickou minulostí skrze emoce vyjádřené pohyby a tancem, a tím si k této pohnuté minulosti vytvářejí pouze svůj individuální přístup.

Dalším z příkladů historického vzdělávání o období nacionálního socialismu je práce žáků ze střední školy v bavorském Landsbergu. Žáci pod vedením ředitele školy již několik let prozkoumávají nedaleký bývalý pobočný koncentrační tábor. Dospívající se podílí na archeologickém výzkumu, úpravách památného místa, přípravě informačních tabulí i komentovaných prohlídek. Dle ředitele školy a iniciátora celého projektu se jedná o koncept historického vzdělávání, který je po všech stránkách úspěšný. Kontinuální práce na vznikajícím památném místě vyžaduje dlouhodobou aktivní participaci žáků. To prohlubuje nejen jejich zájem o historii, ale také o místo bydliště. Společnou činností a sdíleným cílem navíc mezi žáky dochází k utužování vztahů v rámci kolektivu.

Tento koncept historického vzdělávání je inspirativní a povzbuzující již kvůli tomu, na jaké škole vznikl. Landsbergská střední škola je jakožto „Mittelschule“ v rámci německého vzdělávacího systému i celé společnosti považována za školu, kterou navštěvují „méně nadaní“ žáci, tedy děti, které se z prvního stupně základní

školy nedostaly na gymnázia. Ředitel této školy však díky svému projektu dokázal, že i s tímto stigmatem a vysokým podílem žáků s migrantským původem (což je mnohými také vnímáno jako „problematické“) lze realizovat ambiciózní vzdělávací projekty, jež skutečně fungují a žáky navíc baví. Vzhledem k počtu bývalých pobočných koncentračních táborů na území dnešní České republiky by tento projekt mohl být vzorem i pro mnohé tuzemské školy.

Zmíněný projekt je pro koncepty historického vzdělávání, které byly na česko-německém odborném fóru představeny (byly jich necelé dvě desítky), charakteristický nejen časovým ukotvením ve druhé světové válce. Jeho důraz na vztah k místu bydliště je rysem, který se objevoval u velké části prezentovaných konceptů historického vzdělávání. Na základě zkušeností, které pracovníci s mládeží s účastníky fóra sdíleli, lze konstatovat, že cesta k efektivnímu vzdělávání o minulosti vede kromě aktivního zapojení mladistvých (a jejich emocí) především přes lokální historii.

Sdílená, či naopak rozdělená lokální historie pak může na některých místech, především v pohraničí či v českých městech s někdejší početnou německou menšinou, přispívat nejen k rozvoji jednotlivců či již utvořených školních kolektivů, ale také k navázání nových přátelství mezi žáky z obou zemí. Takový byl například cíl společného projektu Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a Univerzity Pasov „Historie jako prostor k setkávání“. V rámci tohoto projektu byla realizována tematická setkání školních tříd na zajímavých místech Šumavy či Bavorského lesa, během nichž žáci společně pátrali po minulosti regionu — obchodu na Zlaté stezce, sklářství, výstavbě železnice, „železné oponě“ či vysídlování a znovuosídlení.

Z pohledu studentek historie byla účast na odborném fóru zajímavá hned z několika důvodů. Prezentace aktivit na poli českého i německého mimoškolního historického vzdělávání nám umožnila seznámit se s podobou historie, která je povětšinou odpoutána od akademického prostředí. Ujistily jsme se, že historie nemusí být nutně předmětem školní výuky či objektem odborného zájmu akademiků, ale také oporou pro neformálního občanské vzdělávání.

Na odborném fóru jsme se také přesvědčily o tom, že právě neformální vzdělávání může v jistém smyslu doplňovat „bílá místa“ v obecně sdílené představě o minulosti. Vzdělávací projekty neziskových organizací mohou do veřejného prostoru vnášet témata, která jsou ve společnosti, ať už z jakéhokoli důvodu, opomíjena, a přispět tak k demokratizaci dějin. Takovým příkladem jsou například workshopy o romském holocaustu či putovní výstava o významných osobnostech, které se narodily na území dnešního Česka, které však z českého povědomí (a někdy i německého) zmizely s koncem česko-německého soužití. Zdá se, že tento druh vzdělávání, na rozdíl od školního či akademického, si mnohdy může „dovolit“ jít proti proudu a bourat tak zažitě představy o národní minulosti.

Návštěva mnichovského odborného fóra pro nás byla v neposlední řadě také inspirací pro naše budoucí směřování jakožto absolventek oboru historie. Přesvědčily jsme se, že akademická dráha či kariéra ve školství nemusí být jedinou odpovědí na obligátní otázku, se kterou se alespoň jednou v životě setká každý student historie: „A co pak budeš dělat?“ Činnost v neziskovém sektoru může být totiž vhodnou alternativou k oběma zmíněným profesím. Ve srovnání s klasickou pedagogickou činností si tato forma vzdělávání může dovolit i méně konformní pohled na dějiny, ve srovnání

s působením v akademické sféře je pak tato činnost bezpochyby příslibem širšího a rozmanitějšího cílového publika. Působení na poli neformálního historického a občanského vzdělávání tak může být pro absolventy historie cestou z akademických slonovinových věží a zároveň způsobem, jímž se mohou podílet na společenském dění a kultivaci historického vědomí.

Karolína Bukovská, Anna Kolářová

Workshop Ne/způsobilost, postižení a hendikep ve společenských a humanitních vědách (Praha, Akademické Centrum, 17. února 2018)

Vedle specializovaných gender a disability studies se výzkum identity, jinakosti, či tělesnosti v kontextu sociálních a mocenských vztahů těší zvyšujícímu se zájmu také u řady dalších humanitních a společenskovědních oborů. Svědčí o tom nejen několik domácích i zahraničních projektů se zaměřením na „postižení“ a (ne)způsobilost, ale také konání interdisciplinárního workshopu *Ne/způsobilost, postižení a hendikep ve společenských a humanitních vědách*. Záměrem jeho organizátorů v čele s Kateřinou Kolářovou (Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy) bylo nabídnout fórum k diskusi o různých teoriích tělesnosti a možnostech interdisciplinárních přístupů a prohloubení dialogu mezi disability studies a dalšími obory, zejména sociologií, historickou vědou, etnografií nebo kulturní antropologií. Krom toho workshop nabídl možnost zpětné vazby celé řadě prezentovaných výzkumů v různých fázích zpracování a již tradičně možnost navázání akademických i neformálních kontaktů.

Setkání otevřel historický blok. Martina Winkler (Univerzita v Kielu) představila svůj výzkum *Disability and Childhood in Czechoslovak Media, 1960s-1989*, v němž věnuje pozornost především normativním, třídním, sociálním a gender aspektům mediálního obrazu dětského znevýhodnění v socialistickém Československu. V první řadě se dotkla obecně fenoménu moderního dětství, v němž se nadále projevovaly tradiční buržoazní představy o rodině a péči o druhé, zároveň však kolektivistické a modernistické představy o překonatelnosti „zlého údělu“ a fungování v rámci „normální“ společnosti. Právě perspektivu překonání a dynamický koncept vývoje lze podle Martiny Winkler pokládat za jeden ze signifikantních znaků dobového obrazu „postižených“ dětí. Nelze však pominout druhou charakteristiku, jíž je přetrvávající zjevné napětí a disproporce mezi „normálním“ zdravým a šťastným dětstvím a spíše marginalizovaným dětstvím „nenormálním“.

Tandem Jan Randák a Marek Fapšo (oba Filozofická fakulta Univerzity Karlovy) si ve druhém příspěvku kladl otázku, *co socialistického bylo v socialistickém (zvláštním) školství?* Fapšo nejprve věnoval pozornost vývoji československé defektologie a obecně nazírání na defekty, resp. „úchytky“. Všiml si epistemologického posunu od esencialistického pojetí k poúnorovému defektologa Miloše Sováka, v němž míra defektu závisela zejména na míře závislosti, resp. užitečnosti daného jedince pro společnost. Zaměřil se také na „socialističnost“ tohoto přístupu a vztah k obligatornímu pavlovovskému konceptu vychovatelnosti. Jan Randák navázal se svým výzkumem konkrétní praxe zvláštních škol v padesátých letech. Analyzoval zejména komunikativní a vyjed-

